

David Pardo,

sarajevski haham.

Napisao nadrabim Dr. M. Levy, Sarajevo.

Nije izključena mogućnost, da su Jevreji poznavali razne krajeve današnje Jugoslavije još prije pada Jerusolima (godine 70.). Iz poslanice apostola Pavla na Solunjane jasno proizlazi, da je u Solunu bila prilično velika jevrejska kolonija, koja je svakako imala jake trgovačke veze sa zaledjem (Hinterland): Trakijom, Mezijom i ostalim zemljama, što čini vjerojatnim, da su se još u staro doba po nekoje jevrejske porodice iz toga centra naselile bar u bližnjim krajevima Soluna, kao u današnjoj Makedoniji, Staroj Srbiji i Bugarskoj.

Dr. Šik iz Zagreba upozorio me jednom, da Mommsen spominje u svom Corpus inscriptionum Latinorum, da je u Sarajevu nadjena j-dna nadgrobna ploča (iz I. ili II. stoljeća), koja bezdvojbeno dokazuje, da je na onom mjestu zakopan jedan Jevrej. — Za doba bizantinskih careva nalazimo Jevreje po cijelom rimskom carstvu, koncentrisani u većim gradovima.

Iz poslanice, koju je Hasdaj Ibn Šaprut, ministar na dvoru Kalifa Abdurahmana III. u Kordovi, poslao hazardskom jevrejskom kralju Bulanu Prvome, takodjer proizlazi, da je bilo tada (početkom 10. stoljeća) Jevreja u jugoslavenskim zemljama.

Sredovječni jevrejski putopisac Binjamin iz Tudele u svojoj poznatoj knjizi »Itinerarium« spominje takodjer nešto o Jevrejima na jugoslavenskom istoku. Novak tvrdi u svojoj knjizi »Židovi u Splitu«, da je još godine 1397. postojala u Splitu jedna jevrejska sinagoga.

Ove jevrejske naseobine na Balkanskom poluostrvu bile su tako malene i neznatne, da tek slučajno doznajemo o njihovom opstanku. Dolaskom Jevreja iz Pirinejskih zemalja u ove krajeve, ojačao je jevrejski elemenat u koliko ga je prije bilo na Balkanu i time su nastala razna jevrejska središta od više ili manje kulturne vrijednosti na ovom poluostrvu. Kao važni jevrejski centri poznati su još početkom 16. stolj. gradovi: Beograd, Sarajevo, Skoplje, Monastir, Split i Dubrovnik. Kroničar David Konforte registrira u svojoj knjizi »Kore Adorot« imena uglednih rabina, kao što su Jehuda Lerma, Samuel Baruh, Elia Arbaro i Mose ben Levi, koji su djelovali između g. 1600. — g. 1650. u Beogradu, odnosno Sarajevu, Skoplju i Bitolju. Jevrejski pjesnik Didakus Pyrrhus, 1551. god. prognan iz Španiju, nalazi mirno utočište u Dubrovniku, gdje se sprijateljio sa pjesnicima Buni-

ćem i Dinkom Ranjinom, te njima posvećuje nekoliko svojih latinskih sonata. (Medini: Povijest hrvatske književnosti 117, 140). Iz knjige »Isak Ješurun« o Jevrejima u Dubrovniku, koju je izdao Kaznačić, jasno proizlazi, da je već god. 1626. bila u Dubrovniku jedna jaka jevrejska općina. U već citiranoj knjizi Novaka govori se o radu Jevreja Daniela Rodriga (g. 1577.), da osnuje trgovačku luku u Splitu, kao i općenito o zaslugama tamješnje jevrejske kolonije oko podizanja trgovine i prometa grada Splita u XVI. i XVII. stoljeću.

Sarajevo kao prvi grad Bosna, glavnog Hinterlanda Dalmacije, već po svome centralnom položaju bilo je važno stjecište trgovine i prometa, te je privuklo sebi oveliki broj Jevreja. Početkom XVI. stoljeća bila je jevrejska općina u Sarajevu jača, nego u ostalim gore navedenim gradovima. Skoro da se ona ima smatrati maticom Jevreja u Dubrovniku i Splitu; svakako ali Jevreja u Bosni. U duševnom pogledu, t. j. rabinsko-znanstvenom radu zauzima Sarajevo prvo mjesto nalazimo u jevrejskoj literaturi po koje znanstveno djelo i od rabina iz drugih gradova u ovim zemljama, ali je Sarajevo dalo mnogo više učenjaka i velikih duhova. Sarajlija Ilija Hajon, poznati avanturista i kabalista 17. stoljeća, bio je poznat u svim glavnim jevrejskim centrima Evrope i Male Azije po svojim krivim kabalističko-teozofijskim spisima i vodio je veliku pismenu kampanju protiv Haham Cvi-u u Amsterdamu. Isti Haham Cvi, opće priznati jevrejski naučenjak, boravio je u Sarajevu oko 6 godina, — bježao je iz Budimpešte god. 1686., kad je vojska Princa Eugena opsjedala grad —, te je bio sarajevski rabin, prije, nego je nastupio rabinsko mjesto u Amsterdamu.

Medju rabinskim učenjacima, koji su u Sarajevu djelovali, nije nijedan bio tako plodan spisatelj kao David Pardo. On je u Sarajevo djelovao kao haham od god. 1765.—1781. Nije pretjerano reći, da je David Pardo bio u svoje doba najmarkantnija ličnost na cijelom Balkanu, a njegove vjersko-znanstvene odluke (dekrete) su rešpektovane po cijelom Orijentu i Italiji. U toku dvaju stoljeća — XVII. i XVIII. — skoro mu nema premca na cijelom Orijentu i na Balkanu, te on zaista zaslužuje, da se njemu, najjačem rabinskom učenjaku naših krajeva, posveti nekoliko redaka u ovom almanahu.

Porodicu Pardo nalazimo medju prognanicima iz Španije po svim mjestima. U Amsterdamu je poznat D. Pardo, učenjak i rabin u istoj općini. Nadalje je nalazimo u Solunu, Dubrovniku, Sarajevu i Veneciji; bijaše dakle dosta razgranjena porodica, koja se iz Španije razila u razna mjesta i svuda dala vrsne radenike u rabinskoj literaturi.

David Pardo potiče iz Venecija. Rodio se godine 1719. od vrlo siromašnih roditelja. Njegov otac Jakov Abraham Pardo bio je rodom iz Dubrovnika. U uvodu k svojoj knjizi »Sošanim le David« spominje David Pardo petoricu svojih bratića Pardo iz

Dubrovnika, koji su ga novčano potpomagali izdati knjigu, što dokazuje, da je sjedište ove porodice bio Dubrovnik. Koje je godine Jakov Pardo selio iz Dubrovnika u Veneciju, neda se tačno ustanoviti. David Pardo ostao je još kao nejak mladić siročće. Rabin i član Bet-dina u Veneciji Jakov Belilius primio ga u svoju kuću i svoju Ješivu, te David Pardo bi odgojen i uveden u talmud i vjerske znanosti po svom uglednom učitelju. Venecija bijaše još tada znameniti jevrejski centar. Tu su se izdavala djela raznih jevrejskih pisatelja i učenjaka u znamenitoj jevrejskoj štampariji i tako je Davidu Pardu pružena mogućnost, da se upozna sa znanstvenim književnim radom mnogih tadanjih naučenjaka. Pardo je boravio u kući hahama Beliliusa u Veneciji pet godina. Nakon toga napusti kao svršeni talmudista Veneciju i kuću svoga dobročinitelja i učitelja, jer mu nije htio biti više na teret. Kao što je u ono doba bila sudbina mnogih vjerskih učenjaka i Pardo je trpio veliku bijedu i oskudicu. On je spokojno, duboko odan svome Bogu, podnosio sve nedaće, presretan, kada je mogao mirno baviti se svojim študijama.

Iz Venecije je stigao u Dubrovnik, gdje, izgleda, nije moga naći zanimanja, da prehrani sebe i porodicu. Iz Dubrovnika seli u Sarajevo, boravio u tom gradu nekoliko godina i putovao dalje u Beograd. Nestašica ga ponovno tjerala i oko god. 1746. nalazimo ga u Splitu. U uvodu k citiranom svome djelu on sa zahvalnošću spominje splitskog rabina i učenjaka Abrahama Papo, koji ga je gostoljubivo primio, te mu je pripomogao dobiti skromno mjesto vjeroučitelja za djecu kod tamošnje općine. Nakon ove teške odiseje od nekih deset godina, on se stalno nastanio ša porodicom u Splitu i posvećuje se neumorno svome književnom radu. Nakon smrti svoga duboko žaljenog dobročinitelja rabina Papo, postane David Pardo rabinom jevrejske općine u Splitu u svojoj 30. godini.

Dvije godine iza toga izdao je David Pardo u Veneciji (god. 1752.) svoje prvo djelo »Šošanim le David« u dva sveska, koje mu je donjelo priznanje odličnih vjerskih učenjaka onoga doba. Djelo je vrlo opsežno, kadar stvoriti samo čovjek velika duha, kao što je bio David Pardo. U njemu on komentira cio naš vjerski i civilni kodeks zakona »Mišne«. U uvodu k prvome i drugom svesku otštampana su priznauja za njegov rad od svih rabinskih senata i učenjaka u Italiji, poimence u Veneciji, Padovi, Veroni, Mantovi, Fiorenci, Regio, Anconi, Sieni i Alessandriji. Nije zadaća ove kratke monografije, da se istakne dubina duševnog kapaciteta Davida Parde, koja se ispoljuje u ovom prvom i svim ostalim njegovim djelima, što mogu samo talmudski učenjaci valjano presuditi.

Bio je veoma sretno oženjen, što sam u uvodu svome djelu ističe, a to je rijetkost kod rabina, da u svojim djelima spominju svoje supruge. On veli o svojoj ženi, da »ona ne samo vodi brigu za kuću i djecu, već ga i potiče na rad, te ga svake ve-

čeri oko pola noći probudi i sve pripravi, šta je potrebno, da mirno može raditi«. Izbilja David Pardo je morao i noću raditi, jer plodan i opsežan je njegov znanstveni rad. — Godine 1760. izdao je u Mlecima drugo djelo: »Maskil le-David«, komentar Raši-u za petoknjžje.

Oko godine 1763. umro je sarajevski Haham, Ješua Izak Mačoro, a općina pozove, tada već na Orijentu proslavljenoga učenjaka Davida Pardo, da nastupi mjesto Hahama i Av-bet-dina

Ugovor o namještenju Davida Parda za hahama u Sarajevu.

u Sarajevu. David Pardo se odazvao ovome pozivu i tako je oko godine 1764. postao glavni rabin u Sarajevu. U pinakesu sarajevske jevrejske općine sačuvan je ugovor o imenovanju Davida Parde za hanama u Sarajevu, koji u prijevodu glasi :

»Mi potpisani predstavnici i vodje vjerske općine stavljamo do znanja i javljamo, da je zbilja i istina, da smo na sebe primili za poglavicu i vodju velikog učenjaka i rabina Davida Pardo, te smo se obvezali dati njemu nagradu za njegov rad 500 groša godišnje, t. j. po deset groša sedmično i još 40 groša godišnja (za stanarinu!). Ovaj novac ima se njemu isplatiti kako slijedi: 300 groša iz općinskog prireza, a 240 groša imade se razporezati po glavi na svakog pojedinca jednako. Predstavnici općine primaju na sebe dužnost, da oni sami isplaćuju njemu ovaj iznos 3 puta godišnje, za svaka četiri mjeseca unaprijed, pod uvjetom, da on nadzire školu i odredi jedan stalni dan sedmično, kada će nadgledati rad učitelja u školi, urediti nastavu, a naročito nadzirati učitelja rabina Isaka i njegovog brata Abrahama. Za svakoga, koji zaslužuje novčanu kaznu, on ima to izricati po svojoj uvidjavnosti, a predstavnici općine imadu tu svotu primjeniti u korist dobrotvornih ustanova, po starom običaju. Nadalje, u interesu mira i sloge, ako se u očima našeg poglavice bude činilo, da neko zaslužuje strogu kaznu anateme, on neće tu kaznu izricati, dok se prije ne sporazumi sa predstavnicima općine. — Sve je to on primio na sebe glasom njegove prisme obveze, a mi smo se obvezali isplatiti njemu, kao gore navedeno.

Saraj u Bosni, 1. dana mjeseca Ševata 5528. po stvorenju svijeta«. (1768.)

Ustanovljeno je, da je svaki općinski pripadnik dužan platiti (u kasu) svoj dio, svakog mjeseca unaprijed. Slijedi 49 potpisa vidjenih općinara.

Kako vidimo, ugovor je datiran od godine 1768., ali u knjizi »Lamnaceah le-David«, koju je Pardo izdao u Solunu 1765. g., zahvaljuje on na potpori oko izdanja ove knjige svojim Sarajlijama, »kojima on služi kao svećenik i uputitelj«. Po tome izgleda, kao da predstavnici općine nisu smatrali odmah potrebnim, da se utanači kakav pismeni ugovor, te su se odlučili istom četiri do pet godina kasnije, ugovor pismeno ustanoviti. U Sarajevu on nastavlja svoj plodni rad. Godine 1765. izdao je, kako je spomenuto, u Solunu svoje djelo »Lamnaceah le-David«, u kojemu on pokušava tumačiti mnogobrojna nejasna mjesta u talmudu.

Četiri godine kasnije izdaje David Pardo u Solunu novo djelo »Mihtam le-David«. Knjiga sadržava zbirku svih znanstvenih odluka (dekreta), koje je on upravio u razne krajeve, iz kojih su se obratili na njega za njegovo stručno i autoritativno mišljenje, bilo u vjerskim ili civilno-pravnim pitanjima. Kako je poznato, u ono doba Jevreji bi se rijetko ili nikada obraćali državnom sudu da izglati razmirice, koje bi nastale medju pojedin-

cima uslijed njihovih trgovačkih veza ili slično. U tim dekretima je David Pardo jako bogat, te svaka odluka za sebe predstavlja jednu znanstvenu studiju, dolična kojega priznatog kapaciteta pravnog fakulteta. Vidimo iz ovoga djela, da je Pardo vodio živu korespondenciju sa blizim i dalekim mjestima, koja su od njega tražila njegovo mišljenje. Da navedemo samo imena gradova, odakle su rabini, odnosno rabinski senati (Bet din) na njega stavljali pitanja, a koji su zabilježeni u tom djelu: Solun, Sofija, Beograd, Sarajevo, Dubrovnik, Split, Venecija, Verona, Ancona, Livorno, Alesandrija, Korfu i još sigurno mnogo veći broj mjesta, koja u dekretima nisu spomenuta.

Godine 1776. izdao je David Pardo u Livornu prvi svezak svoga remek-djela »Hasde David«. Na tome je djelu Pardo radio mnogo godina, jer već u uvodu knjige »Mintam le-David« (1772.) najavljuje, da je počeo komentirati »Tosiftu«. Šta je »Tosifta« i koje je značenje Pardinog komentara »Hasde David«, tumačićemo laicima u nekoliko riječi. Koncem II. stoljeća počeo je u Palestini Rabi Jehuda Hanasi da skuplja i pismeno sredi svu usmenu tradiciju rabinskih učenjaka od najstarijih vremena do njegovih savremenika. On je to ogromno djelo potpuno završio i tako je on glavni redaktor jevrejskog religioznog i civilno-pravnog kodeksa, općenito poznat pod imenom »Mišna«. Nekoliko decenija iza Rabi Jehude skupljali su i bilježili učenjaci Rabi Hija i Rabi Hosaja, upravo paralelno prema kodeksu Rabi Jehude, druge stare tekstove jevrejskog zakonodavstva, koje je redaktor Mišne većinom naumice isпустio iz svoga kodeksa, a nekoje moguće i previdio. Ovaj drugi kodeks poznat je pod imenom »Tosifta«, što znači pridodatak Mišni od Rabi Jehude Hanasi. Mišna je postigla odmah općenito priznanje i postala normom za cijelo jevrejsko zakonodavstvo, dok su se na kodeks Tosiftu učenjaci kasnijih vremena rijetko kada obazirali i ako je njima bio poznat. Mišna sa »Gemarom«, zajedno poznati pod imenom »Talmud«, komentiran je do sada od nebrojeno mnogo priznatih autoriteta, koji mjestimice u svojim komentarima upozoravaju na raznolikost teksta između Mišne i Tosifte. I za čudo, dok je Talmud bezbroj puta komentiran, nije se u tolikim generacijama između svih učenjada našao ni jedan, koji bi sistematski obradio »Tosiftu« i pokušao izgladiti kontraverze i varijante u tekstu ovih dvaju kodeksa.

Tome ogromnom pothvatu posvetio se David Pardo i čini se, da je na njemu radio od god 1772. do konca života 1792., jer treći svezak ovoga opsežnog komentara izdan je u Jerusolimu istom sto godina iza njegove smrti. U uvodu svojoj knjizi »Mintam le-David« veli Pardo, da se posvetio sistematskom obradivanju Tosifte, jer »neshvatljivo mi je, zašto je ona (Tosifta) nastrance zapostavljena«. Bilo bi vrlo teško prikazati laicima, kojima je ova monografija i namjenjena, veličinu i značaj ovog velikog djela, koje je David Pardo stvorio. U njemu upoznajemo

pisca kao genijalnog poznavaoća cjelokupne rabinske literature svih vremena i kao vrsna ronioca u najvećim dubinama »mora« Talmuda. U uvodu k prvoj svesci ovoga djela sa biramin riječima odaju mu priznanje rabinski kapaciteti kao Algazi i Hazan, poglavice vrhovnog rabinata u Jerusolimu, rabinski senat u Livornu i zadnji ali ne najmanji poznati bibliograf Hajim Azulaj. S ovim bio je Pardo u rodbinskoj vezi, budući njegov najmladji sin Abraham bijaše oženjen sa kćerkom Azulaja.

David Pardo je imao tri sina: Jakova, Isaka i spomenutog Abrahama, te dvije (?) kćeri, kojih nam imena nisu poznata. Jedna mu je kći bila udata za najboljeg mu učenika¹⁾ Abrahama-a Penso iz Sarajeva, koji je kasnije priredio za tisak (Livorno 1790.) drugi svezak djela »Hasde David«, svojega tasta i učitelja. Druga je kći bila udata za nekoga Pinto, čiji je sin David Pinto kasnije izdao (Livorno 1818.) jedno djelo svoga velikog djeda »Mizmor le-David«, koje sadržava kratke opaske kodeksu »Jore dea«. Bilo zbog starosti ili je inače bio zapriječen putovati u Livorno i nadzirati izdanje ovoga djela, David Pardo je povjerio taj posao svojim najvršnjim učenicima. Tako su izdali njegov sin Jakov prvi svezak, nešto kasnije njegov zet Penso drugi svezak djela »Hasde David«. Treći je svezak izdan u Jerusolimu oko stotinu godina nakon smrti piščeve po tamošnjem rabinu J. Matalonu, pod nadzorom i preporukom glavnog jerusolimskog rabina Mojsija Pardo, unuka slavnoga pisca. David Pardo je uveo sveje sinove u jevrejske znanosti, te je doživio, da sam napiše uvod k djelu »Keilat Jaakov« — opsežni komentar prvim proročkim knjigama, izdano Venecija 5544, koje je napisao njegov sin Jakov, kasniji rabin u tada već dosta velikoj općini u Dubrovniku. Drugoga sina Isaka ostavio je za svoga nasljednika u Sarajevu, a treći sin, Abraham, valjda je djelovao kao rabin negdje na Orijentu ili Italiji.

Od njegovih manje važnih djela spomenuti nam je još Sifre D'be Rab, komentar za Sifru (Izreka starih mudraca u četvrtoj Mojsijevoj knjizi) štampano u Solunu 1804. god., te još dvije malene knjižice liturgijskog sadržaja: »Sekijot ha-hemda« 1776 i »Šifat Revivim«, Livorno 1788. god.

Pardo je pokušao i kao pjesnik (svakako vjerskog karaktera) da nešto napiše, a ove njegove pjesme nišu baš bez poleta i osjećaja. Nekoje njegove religiozne pjesme štampane su po raznim molitvenicima sefardskog ritusa, a nekoje su još u manuskriptima kod nas u Sarajevu. Njegova oveća religiozna »balada«, koja obradjuje događaj Estere na dvoru Ahasverosa, izdana je god. 1776. u posebnoj brošuri pod imenom »Šira Hadaša« i kasnije štampana u molitvenicima. Ova nezaostaje mnogo po svom sadržaju i čistoći jezika za pjesmom istoga sadržaja »Adon hasdeha« od slavnoga pjesnika Jehude Halevia.

¹⁾ Vidi Jewish Encyklopädia s. v. Parado. Iz uvoda u drugom svesku ovoga djela, što je izdao Penso, proizlazi, da on nije bio Pardin zet.

U 62. godini života odluči David Pardo, da napusti svoj zavičaj u kojemu je tako plodonosno radio, te da seli u Palestinu, u zemlju svojih čeznuća, e da u svetoj zemlji dokonča svoj život u potpunoj odanosti svetim činima, a naročito Kabali (=mistična nauka). Kabalu je Pardo u ranoj mladosti već visoko cijenio. Misticizam bijaše u ono doba vrlo raširen, Luria i njegovi šljedbenici bili su smatrani kao neke božanstvene i svete pojave. U Palestini, poglavito u Safedu i Jerusolimu bijaše sjedište kabalista i teozofa, koji su tamo osnovali neku pesebnu školu. Pardo ljubavi za svetu zemlju svojih praotaca, privukla je Davida Pardo i ideja, da u kolu tamošnjih kabalista posveti svoju dušu toj mističnoj nauci, te on napusti svoj dosadanji zavičaj, unatoč svih molbi sarajevskih Jevreja, koji su ga cijenili i sa strahopoštanjem susreli kao proslavljenog rabinskog autoriteta.

Za svoga djelovanju u Sarajevu, David Pardo je osnovao u tom gradu neku višu školu za jevrejske nauke, u kojoj je on sam predavao Talmud i ostale religiozne struke, te je ova škola tada bila glasovita među Sefardskim Jevrejima na cijelom Balkanu. On bijaše, dakle, ponos i dika sarajevskih Jevreja i stoga bijaše njima težak rastanak od njega na vječita vremena. Pošto je njegova odluka bila tvrda i neopoziva, odlučili su predstavnici sarajevskih Jevreja, da svome vjerskom poglavici i učitelju iskažu svoje poštovanje i ljubav time, što su mu odredili doživotnu penziju u iznosu od polovine njegove plaće. U pinakesu sarajevske jevrejske općine bilježeno je o tome slijedeće:

»Mi niže potpisani predstavnici dajemo do znanja svim pripadnicima naše općine, da nas je naš vjerski poglavica zamolio, pošto je odlučio seliti u Palestinu, da ga obdarimo sa godišnjom potporom od 250 groša za njegovu opskrbu, da se tamo uzmogne bezbrižno odati Bogu i posvetiti se Njegovoj sretoj nauci. On se obvezuje moliti Bogu tamo na svetim mjestima za nas i nama posvetiti jedan dio svojega pobožnog učenja. U prisustvu predstavnika i prvaka naše općine odlučismo, — pod uvjetom, da se naš vjerski poglavica nastani samo u Palestini i ne preuzme nikakve druge funkcije u drugoj općini, te nama, kako je rečeno, posveti jedan dio svoga pobožnog učenja u ljubavi, — da ćemo mi za cijelo vrijeme njegovog života slati njemu 250 groša godišnje po jednom povjereniku, koga bude on nama odredio. Taj se novac ima isplatiti iz prihoda općinskog prireza, po postojećem redu rasporezivanja.

Na sjećanje pripadnika naše općine, potpisujemo naša imena. Sarajevo, koncem mjeseca Elula, godine 5541. (1781.)

Salamon Altarac. *Isak Bahar Abraham.*
Josef Papo.

Na istoj strani pinkesa nalazimo iz ruke Davida Pardo napisano slijedeće:

»Ja potpisani priznajem i očitujem, da je istina i fakat, da

sam primio na sebe, za cijelo vrijeme dok pripadnici sarajevske općine budu meni slali u Jerusolim 250 groša godišnje za moju opskrbu, da ću posvetiti njima jedan dio mog pobožnog učenja i moliti Bogu za njihov život i uspjeh. Ovdje izjavljujem, da imenujem za tvoje povjerenike oba brata Hajina i Salamona Levi u Sarajevu, te obojici ili jednome od njih ima se taj novac uručiti i u onom momentu, kada je novac njima uručen, općina je lišena svake odgovornosti. Meni ne pristoji pravo, da imenujem kojega drugoga povjerenika mjesto navedenih, doklegod općina njima gornju svotu redovito uruči«.

Sarajevo, 30 Elula 5541. (1781.)

David Pardo.

Nadalje se nalazi jedan postscriptum ovoga sadržaja:

»Potpisani očitujem, da sam primio od predstavnika općina u ime dara gornju svotu za cijelu godinu unaprijed, t. j. do l. Sivana (?) 5542., te ih ovim blagoslivijem, neka ih Bog obdari svojim blagoslovom«.

Sarajevo, istoga dana kao gore naznačeno.

David Pardo.

Otsele je David Pardo živio stalno u Jerusolimu, a sarajevska mu je općina redovito slala godišnju penziju. I u samom Jerušalajimu Pardo je bio priznat kao veliki autoritet i bio je članom tamošnjeg rabinata sve do konca svoga života, godine 5552. (1792).

